

PRAGA 2018 a stříbrná klec výplatních otisků

ÚVODEM

Ve dnech 15. až 18. srpna 2018 metropole Praha hostila Světovou výstavu poštovních známek PRAGA 2018 konanou pod patronátem Mezinárodní filatelistické federace FIP. Specializovaná výstava s vybranými výstavními třídami, mezi nimiž se objevilo i několik netradičních (viz níže) se konala ve čtyřech výstavních objektech – v hotelu Clarion Congress Hotel, v Poštovním muzeu Praha, v hotelu Olympik Tristar a v muzeu Mucha Praha. K výstavě byla vydána Českou poštou celá řada cenin a byla používána celá řada příležitostných razítek (viz Katalog Světové výstavy PRAGA 2018 a další zdroje jako např. www.kf0015.cz a special.kf0015.cz). Na výstavě se představily exponáty vystavovatelů ze 66 zemí v těchto výstavních třídách: tradiční filatelie, poštovní historie, filatelistická literatura, jednorámové exponáty, moderní filatelie (21. století), otevřená třída, fiskální ceniny. Jako samostatné publikace byly k výstavě vydány tyto publikace: Katalog, 2 Bulletin, Palmáře. Výstavu provázely i různé doprovodné akce, při nichž se dostalo i na poštovní historii a specializované obory. V této poznámce se soustředím na stopu výplatních otisků, které se prezentovaly na této výstavě.

POHLED NA VÝPLATNÍ OTISKY

Výplatní otisky jsme mohli vidět v exponátech několika tříd, které byly vystaveny buď dominantně anebo parciálně (doplňkově).

Teritoriální třída přikryla exponát 13017-13921 (třída 1C) vystavovatele Xie Lei z Číny, který vystavil první automatové známky USA z konce 60. let. Pokud tato třída uzná, že i známky z automatů nalézajících se v prostorách USPS patří mezi oficiální státní a privátní tištěnou produkci známek, pak ano. Domnívám se však, že tento exponát spíše patřil do třídy poštovní historie. Každopádně byl tento exponát specializovaného zaměření přínosem, neboť postihl ve své šíři a hloubce vyčerpávajícím způsobem krátké období použití těchto výplatních otisků. Celistvosti z poštovního provozu byly dost zastoupeny. Exponát dostal 87 bodů, což stačilo na velkou pozlacenou. S očekáváním se těším na další exponáty podobného druhu. Zdá se mi, že teritoriální třída je v hodnocení shovívavější k těmto artefaktům než třída poštovní historie. A to už vůbec nemluvím o dalších nových třídách. Rozhodně jsem měl pocit zadostiučinění. Takový exponát byl hodnocen v podtřídě společně s klasickými známkami např. 19. - 20. století a zařadil se na stejný stupeň hodnocení.

V této třídě zakotvily i exponáty perfinů, i když hodnocení bylo nižší. Poté, co je třída poštovní historie vyhostila (jak poznamenal kdysi jeden vážený poštovní historik: „...vždyť perfiny do poštovní historie nepatří, k poštovní historii mají vztah jen těmi dírkami z perfinových strojků...“). Bude zajímavé sledovat, jaký bude vývoj. Nicméně jsme perfiny mohli vidět i ve třídě poštovní historie.

Výplatní otisky se objevily zejména ve třídě poštovní historie. Nosným exponátem byl specializovaný exponát švédského vystavovatele (sic) Stiga Asklunda. Jeho exponát 21100 – 21104 (třída 2A) jako jediný vystavil výplatní otisky Československa 1926 – 1939, na světových výstavách již poněkoličké. V Praze je už tradičním vystavovatelem toho oboru a tohoto období. Určitě nám oslovou znalostmi a vystavovanými celistvostmi a dalšími raritními zajímavostmi nedělá hanbu a za to mu patří velký dík. Na svém exponátu od poslední výstavy zapracoval a dokonce rozšířil Bouškovu a Leišovu typologii ze 70. let o dva nové podtypy dosud neznámé v tomto období. Takže Československo má šest podtypů výplatních strojů Francotyp z tohoto období.

Rozdíl hodnocení je dle mého názoru správný.

Takže v tomto období máme tyto typy: 1A, 1B, 2A, 2B,3A a 3B. Rozhodujícím kritériem je vzdálenost mezi středy os denního a výplatního razítka. Exponát postihuje i všechny druhy strojů použitých v tomto období. (Francotyp A, B, C) Blahopřeji a děkuji.

Exponát je, pokud si pamatuji, doplněn o hodnotnější celistvosti a o poměrně rozáshlou část věnovanou poštovně nepoužitých černobílých esejí. Najdeme v ní i raritní otisk, který v roce 1928 poštovní správa nepřipustila do provozu (novinové zásilky, pro které byl stroj určen, se tehdy zamítly). Jednalo se o otisk švýcarského výplatního stroje soustavy Hasler v červené barvě. Těchto otisků není na světě moc a jejich hodnota se vymyká cenově z řady běžných otisků tohoto období. U nás vím o existenci dvou, v cizině jsou též dle mého vědomí také jen dva.

Řekli bychom, kandidát minimálně na malou pozlacenou. Nikoliv. Exponát byl ohodnocen 78 body (sic!), což znamená velká stříbrná. Toto hodnocení Stig Asklund obdržel od jury působících na našich výstavách i v minulosti. Takže se nedostal ven ze stříbrné klece. Vtírá se otázka: "proč"? Že by poštovní známka byla zase v kursu. A přebila alternativní způsoby vyplácení. Ale to mi nehraje se shora uvedeným čínským exponátem a jeho ohodnocením. Je vidět, že duch 20. a 30. let s příkrým odsouzením výplatních otisků stále přežívá. Aspoň na mne to tak působí. Škoda.

V této třídě a podtřídě jsme se sekali s výplatními otisky (chválím, že na celistvostech, ne na výstřižcích ještě dvakrát) a ve spojení s velmi atraktivním krátkým obdobím jejich použití – v období – slušně řečeno - měnové reformy v Československu v roce 1953. A hned ve dvou exponátech. V exponátu 21079 – 21086 maďarského vystavovatele György Löveie (85 bodů, velká pozlacená) a v exponátu 21006 – 21010 českého vystavovatele Pavla Aksamita (81 bodů, pozlacená). Část s výplatními otisky byla v maďarském exponátu velmi dobrá, byly tam všechny význačné pecky, druhý exponát byl o poznání chudší, nicméně dokumentace pomocí výplatních otisků byla funkční a nutná. Dá se ještě hodně vysbírat a jsou to skutečně nejen poštovně historické zajímavosti, ale i zajímavosti svědčící o té době, která je našťastí již za námi.

Ve třídě poštovní historie byl ještě jeden exponát, který stojí za zmínku – exponát Milana Černíka č. 21071 – 21078 dokumentující obnovu poštovního provozu v Československu po 2. světové válce (87 bodů, velká pozlacená). Tento exponát byl z různých hledisek možná úplný. Nemohu se nezeptat, kam zmizely celistvosti s výplatními otisky, který byly integrální součástí československého obnoveného provozu v roce 1945 a dále. A že existují vynikající a cenné artefakty. Dokonce je již utříděný přehled (viz www.kf0015.cz). Máme i dostatečnou literaturu a období je dokonce i katalogizováno, několikrát. Obrázkově a slovně. Tyto celistvosti by do tohoto exponátu určitě patřily a mohly by možná přispět k zvýšení ohodnocení...

V ostatních exponátech obou zmíněných tříd byly jen ukázkově a ojediněle.

I ostatní třídy zachytily na svých listech výplatní otisky a některé dostaly vyšší ohodnocení než Stig Asklund. Příkladem může být exponát s pivním výplatními otisky vystavený ve třídě otevřené filatelie (třída 6) slovinského vystavovatele Feranta Veniho (86 bodů, velká pozlacená). Tolik pivovarnických výplatních otisk jsem pohromadě ještě neviděl.

Ze své více jak desetileté juryanské praxe vím, že se nemají srovnávat exponáty mezi sebou, ale měly by se souměřit s Výstavním řádem a dalšími směrnicemi známými i neznámými. Musím se asi ještě hodně zamyslet... Nickéně volám s uatorem exponátu „Chyťme se džbánku.....“.

V pobočných třídách by se našly další exponáty, které měly zajímavé celistvosti a artefakty ve vztahu k výplatním otiskům, ale ty jsem jen zaregistroval a omlouvám se, že je nebudu popisovat.

TRÍDA LITERATURY

Co je však ještě nutno zmínit, je třída literatury, která své exponáty vystavila na několika stolech v jedné místnosti Poštovního muzea, která sloužila zároveň i jako místo pro prohlížení. Škoda, že místnost nebyla větší a pohodlnější. Se závisí vzpomínám na klidné studium knih a cédeček na výstavách v New Yorku, v New Delhi a v Taipei. Knihám by slušela větší úcta a měly by být vystaveny přehledně na regálech. Dvě židle bohužel na prostudování nestačí.

V této třídě plné mnohými exponáty (kolik metrů to bylo?) jsme měli možnost vidět několik exponátů věnovaným výplatním otiskům, některé byly velmi reprezentativní a graficky na profesionální úrovni. V tom je vidět, že vývoj poskočil k lepšímu. Navíc objevila se nejen katalogová a studijní literatura, ale hlavně typologická (tak potřebná) a memoárová o osobnostech. Ta láká nové, mladé a začínající sběratele.

Ve třídě literatury (podtřída 3A) se objevily tyto publikace ve výlučném vztahu k výplatním otiskům:

LB 006 vystavovatel Mário Xavier Junior „Základní klasifikace brazilských výplatních otisků“ (76 bodů, velká stříbrná)

LB 017 vystavovatel Jaroslav Rubišar „Otisky výplatních strojů z území Československa a České republiky, námětu železniční a kolejová doprava“ (68 bodů, silberbronz)

LB 015 vystavovatel Ivan Leiš „Žralok a frankotyp“ (reprezentativní memoárová literatura o první období zavádění výplatních otisků v Československa o organizování sběratelů 1926 – 1934) – (78 bodů a velká stříbrná)

LB 016 vystavovatel Ivan Leiš „Československé výplatní otisky 1946 – 1992“ (příručka – dvoudílný typologický úvod ke katalogu R. Di Casola – Ivan Leiš zavěšeném na www.kf0015.cz, 1. díl – Komerční výplatní otisky, 2. díl – poštovní výplatní otisky) – (73 bodů, stříbrná medaile)

Milý čtenáři, názor na tuto třídu a hodnocení si udělejte sami udělejte sami. A též na stav, který je v dnešní elektronické době neúnosný – proč nelze vystavovat plnohodnotně literatura na nosičích (někde jsme již vystavení literatury na cédečkách zažily, někde ne). Dočkáme se?

